

Милица Д. Лазаревић¹
ПУ „Раковица“ Београд

ОБРАЗОВАЊЕМ ДО ПРАВЕДНИЈЕГ ДРУШТВА

(Свенка Савић (2016), *Како је мушки род од девица? Високообразована ромска женска елита у Војводини у 21. веку*, Футура публикације и Женске студије и истраживање, Нови Сад, 450 стр.)

Свенка Савић, професорка емеритус на Филозофском факултету у Новим Саду самостално и са сарадницама, објавила је неколико значајних књига о друштвеном положају и образовању Ромкиња, о језику ромске заједнице, о женама из различитих националних заједница, а књига *Ромкиње: живојшне приче старијих Ромкиња у Војводини* (2001) представља прве и тада једине податке објављене код нас пре 17 година о старијим Ромкињама (укупно 19 животних прича); затим, *Ромкиње 2: живојшне приче Ромкиња у Војводини*, (2008) – укупно 20 животних прича, затим, *Школа ромологије* (2006), *Академским образовањем до ромске елите* (2008) посвећене установљавању ромологије као посебне научне дисциплине у оквиру алтернативних академских студија. Упорним академским и активистичким радом, Свенка Савић настоји да поправи положај ромске заједнице у Србији, нарочито Ромкиња, указујући на проблеме са којима се оне сусрећу, посебно у образовном систему.

Наслов последње књиге *Како је мушки род од девица?* провокативан је јер указује на нешто што у језику не постоји, а ако не постоји у језику не постоји ни у стварности. Реч је, наиме, о положају жена у друштву, жена у ромској популацији посебно, и о уверењу да девојка треба да ступи у брак без предбрачног сексуалног искуства – што за младиће не важи. Отуда велика брига свих у друштву, да онемогући такво искуство младе девојке, тачније конструисана је читава мрежа настојања да јој се ограниче права на сопствено тело. Поднаслов *Високообразована ромска женска елита у Војводини у 21. веку* указује да је такво настојање нелогично ако се примени на групу високообразованих Ромкиња, којих је у Србији сваким даном све више.

Ауторка је конструисала садржај књиге тако да се у првом делу налази укупно седам прештампаних радова које је објавила са сарадницама о високообразованим Ромкињама (највише са подручја Војводине) на основу којих се може сагледати континуитет истраживања ауторки различитих поља деловања и њихова жеља да проблематика Рома буде што доступнија јавности: какво је било школовање Ромкиња,

1 bub_i_lazarevic@yahoo.com

о обичајима у браку, насиљу у породици, ставови неромкиња о Ромкињама. О верском идентитету интелектуалне православне елите младих Рома и Ромкиња кроз обележавање крсне славе ауторка први пут саопштава у овој књизи. Радови садрже квантитативне и квалитативне податке о ромској заједници који даље могу да се користе у непосредној образовној пракси. Радећи на различитим пројектима циљ ауторке је предлагање конкретних мера за побољшање положаја Рома и Ромкиња у различитим областима живота и деловања.

У другом поглављу, Свенка Савић пише о почетку менторског рада са младим Ромкињама, тачније о личном искуству које је стекла у менторском раду са пет младих Ромкиња крајем деведесетих година, у виду дневничких записа. Начин писања је занимљив и користан, јер аутентично приказује конкретне животне приче и ситуације у којима су се Ромкиње и менторка налазиле у периоду трајања менторства, као и на које проблеме и дилеме су наилазиле током рада, тачније корисни су начини на који су они решавани. Због форме дневника ово поглавље се чита „у једном даху“ и постепено стиче утисак да веома добро познајемо сваку Ромкињу која се помиње у књизи као и саму ауторку. Заправо смо сведоци како се у заједничком раду и дружењу студенткиње Ромкиње и менторка професионално развијају и како се њихови ставови о важним животним питањима мењају. Поглавље је од велике користи за оне који ће конструисати менторске програме, и то не само за ромске студенте на универзитетима у земљи.

Пошто нам је представила своја истраживања ромске заједнице у Србији и процес стасавања у искусну истраживачицу, након другог поглавља у којем смо дознали о њеном педагошком формирању у раду са ромским студенткињама да постану академски компетенте особе, у трећем делу Свенка Савић приказује животне приче истих тих пет високообразованих студенткиња са којим је спроводила менторски рад на Универзитету у Новом Саду крајем деведесетих година прошлог века, а сада афирмисаним у друштву и у ромској заједници. На основу личних исповести Ромкиња (сећања на њихово детињство, породицу, образовање, запослење, активистички рад у изградњи цивилног друштва) показује се да су младе Ромкиње имале специфичан пут уласка у образовану елиту своје и шире академске заједнице. Подаци из животних прича образованих и успешних Ромкиња могу добро послужити за играјуће стратегија за високо образовање подзаступљених група на универзитетима код нас.

Након што нам је показала како су младе Ромкиње образоване у процесу који је трајао више од једне деценије, ауторка књиге нам показује њихове резултате у четвртом поглављу. Ту се налазе животне приче старијих Ромкиња (рођених у периоду од 1921. до 1946. године) у Војводини које је ауторка прикупила заједно са тих пет младих Ромкиње, учећи их методама истраживања (у овом случају метод животне приче). Причање 19 старијих Ромкиња из Војводине се односи на

различите животне циклусе, готово исте за које су податке дале младе Ромкиње у трећем поглављу (детењство, школовање, удаја, породица, материнство, знање о обичајима и вери, хобији, њихова размишљања о животу). Ауторка књиге на овај начин читаоцима пружа могућност да пореде животе младих образованих Ромкиња са животима старијих и да закључе да су друштвене околности другачије, боље у корист младих Ромкиња. Да се приче старијих Ромкиња веома разликују од прича студенткиња Ромкиња данашњег времена. Али ако пажљиво и дубље прочитамо њихове приче и данас у оквиру ромске заједнице присутан је традиционални патријархални образац који се одржао, иако је дошло до промене друштвеног и културног контекста – девичанство жене и даље има највећу цену у тој заједници! Већу од дипломе факултета!

Као убеђивачки материјал ауторка је уврстила у последњем, петом поглављу Библиографију о Ромима регистровану у Библиотеци Матице спске у Новом Саду, а која обухвата радове који се баве језиком, културом и животом Рома у Србији до 2010. године, како би показала да је о ромској заједници много написаних текстова који траже критичку процену, изосталу до данас у академској заједници. Овај користан рад Вање Миликић (написан као дипломски рад у *Школи ромологије*) представља корисне податке за оне који ће се надаље бавити ромологијом. Истовремено 369 радова који се налазе у највећој Библиотеци у земљи јасно доказује да је много више радова о Ромима него што се то у академској заједници зна, па је отуда овај списак радова од користи као убеђивачко средство да је ромска заједница код нас препозната као она о којој се и до сада много писало у науци, култури, уметности, образовању, али уз одсуство сазнања о томе у широј јавности. То незнање је један од облика имплицитне дискриминације академске заједнице унутар себе.

У последњем тексту, Силвија Дражић и Реља Дражић дефинишу посебан приступ Свенке Савић истраживању питања везаних за ромску заједницу као „пример феминистичког активизма“ у науци, као специфичан у односу на оно што устаљено раде друге професорке универзитета, које не наглашавају важност изградње родно освешћене студентске, поготову женске, популације, као важног инструмента за даље сагледавање важности равноправности и једнакости у друштвеној заједници. Овај текст је важан стога што скреће пажњу не само на специфичност менторског метода Свенке Савић, већ и што прелама питање педагошког рада на универзитету уопште, о чему до сада на овакав начин није било речи.

Заједничка тема свих ових поглавља јесте истраживање друштвеног положаја Ромкиња у Србији као и промишљање могућности да се њихов положај промени, проблемом којим се ауторка Савић бави више од тридесет година. Она образовање, али и друштвено ангажовање самих Ромкиња, види као одлучујући фактор за мењање културног идентитета, не само у оквиру ромске заједнице већ и унутар већинске зајед-

нице у којој Ромкиње живе. Зато је од великог значаја да се високообразоване Ромкиње својим знањем укључују у академске и политичке елите код нас.

Као и предходне књиге, *Како је мушки рог од девица?* има велику вредност и са становишта студија рода, родне равноправности и друштвеног положаја маргинализованих група, па је треба уврстити у литературу родних студија, јер је корисна свима који се интересују и баве питањима рода и идентитета. Књига може бити значајна свима онима који су запослени у образовним институцијама на свим нивоима, онима који се баве васпитањем и образовањем; онима који могу да утичу на мењање система образовања у Србији јер пројекти у којима учествује и које спроводи Свенка Савић показују куда би образовање требало да иде када је реч о ромским ученицама и ученицима, ромским студентима и студенткињама. Књига је веома значајна за све Роме и Ромкиње (координаторе и координаторке за ромска питања, педагошке асистенткиње и асистенте, здравствене медијаторке, итд.) као подстрек и охрабрење за даље образовање и напредовање у раду. Примери животних прича младих Ромкиња као доказ да је борба за бољи положај у ромској заједници и широј друштвеној заједници могућа. И на крају, књига ће бити значајна за све који се интересују за културу Рома и које различитости не плаше већ у њима виде шансу за развој друштва.

Примљен: 27. фебруара 2017.

Прихваћен за штампу марта 2017.